

УДК 342.1+321.011.7

Ю. П. Битяк, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, головний науковий співробітник Сектор конституційного та адміністративного права НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України
ORCID ID: 0000-0001-9489-7768

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СПІВВІДНОШЕННЯ СУВЕРЕНІТЕТУ ТА СУВЕРЕННИХ ПРАВ

***Анотація.** Питання про зміст суверенних прав та їх співвідношення з суверенітетом не було достатньо розроблено в правовій науці. Ці питання знаходяться в центрі уваги даної статті. У традиційній правовій доктрині суверенітет є категорією, яка виражає зміст і обсяг повноважень держави у внутрішній і зовнішній політиці. Поява нової держави автоматично означає наявність її суверенітету. Втрата суверенітету веде до припинення її існування як суб'єкта міжнародного права. Держави змушені до самообмеження своїх суверенних прав у міжнародному (міждержавному) спілкуванні, але без втрати суверенітету. Як і права людини, суверенні права держави в певному сенсі можна розглядати як природні. Суверенні права пов'язані з існуванням держави і не залежать від інших неправових факторів. Концепція правової рівності держав має наслідком ідентичність і рівність у суверенних правах, якими держави можуть користуватися самостійно. Значення суверенних прав полягає у визначенні та гарантуванні чітко визначених меж свободи держави.*

*Чи можуть суверенні права змінюватися в процесі історичного розвитку держав? Яка «міра» зміни обсягу суверенних прав? Ці права притаманні державі, і поки суверенні держави відіграють головну роль у міжнародному праві, їхня сила залишається *ultima ratio*.*

Ключові слова: державний суверенітет, права людини, права націй, конституційні права.

Вступ. Суверенітет – це політико-правова категорія, яка виражає зміст і обсяг компетенції держави у сферах внутрішньої та зовнішньої політики. Якщо формується факт появи певної держави, то це автоматично означає наявність суверенітету. Однак втрата суверенітету держави призводить до припинення її існування як суб'єкта міжнародного права, оскільки суверенітет не може належати нікому, крім держави.

Державний суверенітет не слід переоцінювати, він не є абсолютним. Міждержавне спілкування призводить до інтенсифікації контактів і зближення позицій різних держав. Це призводить до посилення їх взаємодії та взаємозалежності, спонукає до пошуку компромісу та узгодження національних інтересів, що в окремих випадках може передбачати певні поступки заради миру та соціального прогресу. Слід також враховувати, що не лише малі, але й великі країни повинні дотримуватися норм і принципів міжнародного права, розробленого за їх участю, а також міжурядовою угодою. Як наслідок, держава певною мірою постійно вдається до самообмеження щодо реалізації своїх суверенних прав, що, однак, не призводить до втрати суверенітету.

Зазначені вище процеси певною мірою виявлялися в усі часи, але особливого значення вони набули після Другої світової війни. Кінець ХХ століття ознаменувався стрімким розвитком глобалізації та регіональної інтеграції, що призвело до створення численних міжурядових організацій і, зокрема, наднаціональних (наддержавних) об'єднань та посилення тиску транснаціональних корпорацій (ТНК) і транснаціональних банків (ТНБ). У зв'язку з цим низка авторів – Г. Сьоренсен, С. Макінда, Б. Бузан, Л. Петтіфорд – вважають, що державі необхідно здійснювати політику, яка б більше реагувала на психологічні та істо-

ричні особливості націй і народів, сприяла розвитку суверенітету, проводити активну зовнішню політику, оскільки, як наголошував Б. Бузан, «держави-невдахи», неспроможні ефективно здійснювати свій внутрішній і зовнішній суверенітет, «можуть дуже погано гарантувати права особи» [1].

Суверенітет і глобалізація. Принцип державного суверенітету в контексті процесу глобалізації набуває особливого значення. Рівноправність держав вимагає активної участі в діалозі не тільки між собою, але й з міжнародними фінансовими інституціями та неурядовими, наднаціональними структурами, які створюють власні стандарти поведінки. За сучасних умов у процесі тлумачення принципу суверенітету увага зосереджується на тих аспектах його змісту, які б дозволяли державі активно розвивати міжнародне спілкування, не порушуючи при цьому їх основ.

Під впливом глобалізації та регіональної інтеграції держави все більше погоджуються на передачу власних певних суверенних прав наднаціональним юрисдикційним (наддержавним) об'єднанням та міжнародним організаціям (ООН, Рада Європи, ОБСЄ, НАТО тощо). Як зауважує Таллі, зростаюча багаторівнева складність світу вимагає всебічного розуміння суверенітету [2]. Це породжує якісно нову ситуацію для країн, які змушені шукати нові підходи до реалізації суверенних прав, підкреслюючи актуальність проблеми розкриття співвідношення державного суверенітету та суверенних прав.

Суверенітет держави як правова конструкція. Для закріплення в правовому полі будь-яке державно-правове явище має бути концептуалізовано, переведено в розряд правових структур. Суверенітет держави є правовою конструкцією, яка розкриває сутність державної влади. Існує інтенсивна взаємодія правової концепції суверенітету та її реальної реалізації. Розробники теорії суверенітету зазначають, що поняття «суверенітет» далеко не є формально-правовою категорією, позбавленою змісту [3]. Визначення того, чи є держава насправді суверенною, чи певне політико-територіальне утворення проголошує себе державою, можна отримати лише з аналізу практики реалізації суверенних прав.

Загальновідомо, що суверенітет конкретизується у суверенних правах. Проте в юридичній науці питання про зміст суверенних прав та їх співвідношення з суверенітетом розроблено недостатньо. Зміст окремих суверенних прав є переважно предметом міжнародного права. Проте в їхніх розробках відсутні системні підходи. Спроби створити загальнодоговірну кодифікацію суверенних прав держав у міжнародних документах були зроблені з кінця XIX ст. Однак і сьогодні ці напрацювання залишаються незавершеними. Парадоксальною вважається ситуація, коли в міжнародному праві права держав як суб'єктів і учасників міжнародних відносин менш розроблені й кодифіковані, ніж права особистості. Ця ситуація досить деструктивна. Адже суверенні права мають основне значення для визнання держав основними суб'єктами міжнародного права.

Поняття суверенітету в конституції держав. У сучасних Конституціях держава зазвичай характеризується як суверенна. Проте знайти в міжнародно-правових документах і національному законодавстві посилення на її суверенні права досить складно. Як наслідок, суверенні права держави не чітко визначені як на конституційному, так і на міжнародно-правовому рівні. Винятком із цього правила було конституційне законодавство Радянського Союзу, яке в Конституціях 1924, 1936 і 1977 років містило положення про те, що суверенні права союзних республік (радянські республіки номінально визнавалися державами) охороняються СРСР.

З 1970-х років категорія «суверенних прав» починає безсистемно використовуватися переважно в міжнародному морському праві для визначення компетенції прибережних держав щодо ресурсів континентального шельфу і виключної економічної зони, а з кінця 1990-х років – для закріпити суверенні права на енергетичні ресурси (Заключний документ Гаазької конференції щодо Європейської енергетичної хартії від 17 грудня 1991 р., 1991 р.). Обсяг суверенних прав у цих сферах визначається нормами морського права спеціальними конвенціями, конституціями, національними законами та міжнародними угодами.

Важливіше для розкриття категорій «суверенних прав» та їх співвідношення з суверенітетом становить конституційне за-

конодавство та міжнародно-правові документи, що регулюють міждержавні відносини в політичній сфері. Так, Декларація про принципи міжнародного права передбачає, що держава не має права використовувати або сприяти використанню економічних, політичних заходів для підкорення іншої держави щодо реалізації її суверенних прав. Декларація також посилається на принцип суверенної рівності держав: усі держави юридично рівні; вони мають однакові права та обов'язки як рівноправні члени міжнародного співтовариства; кожна держава користується правами, притаманними повному суверенітету. У більш розширеному вигляді цей принцип викладено в ст. 1 Заключного акту про безпеку та співробітництво в Європі.

Конституції низки держав також містять положення, що стосуються реалізації суверенних прав членства в міжурядовому об'єднанні. Так, Конституція Німеччини (ст. 23), регулюючи питання її участі в Європейському Союзі, передбачає передачу останнім суверенних прав [4]. Конституція Австрії (ст. 9) допускає можливість передачі суверенних прав міждержавним установам і органам влади. У деяких Конституціях вказано, що держава може брати участь у міждержавних об'єднаннях і передавати їм частину своїх повноважень відповідно до міжнародних договорів, якщо це не суперечить засадам його конституційного ладу. Це положення більш повно характеризує співвідношення суверенітету і суверенних прав. Оскільки Конституція передбачає делегування повноважень, це означає, що практика добровільної передачі державою права на реалізацію певних прав чи повноважень є цілком прийнятною саме тому, що вона не порушує суверенітет держави.

Таким чином, суверенітет не виключає можливості його реалізації шляхом участі держави в діяльності міждержавних об'єднань (ст. 88–2 Конституції Французької Республіки вказує, що така участь можлива з дотриманням принципу взаємності під час передачі міждержавним структурам право реалізації суверенного права чи влади). Передача державою окремих суверенних прав і повноважень наднаціональним структурам не означає обмеження суверенних прав. Передане право компенсується отриманням так званих загальносистемних повно-

важень. У результаті значно розширюються межі загальної діяльності держав. На відміну від ситуації у федеративній державі, де неможливо повернути в односторонньому порядку вже передані суверенні права, в Європейському Союзі така передача не впливає на суверенітет держав-членів, оскільки передає Союзу не самі права, а лише право реалізувати їх, які вона може собі дозволити повернути, вийшовши з ЄС [5, с. 266–312].

Суверенітет і суверенні права. Співвідношення суверенітету і суверенних прав доцільно розглядати філософськими категоріями як «частина» і «ціле». Загальновідомо, що певну систему можна зрозуміти як «ціле», лише розуміючи природу її частин. Однак не слід обмежуватися вивченням частин, уникаючи аналіз їх співвідношення всередині цілого. Кожен окремий предмет можна правильно зрозуміти коли він аналізується не ізольовано від системи, а в взаємозв'язку.

У цьому випадку суверенні права слід розглядати як термін «частина», а суверенітет держави – як термін «ціле». У державному суверенітеті суверенні права, розкриваючи його структуру і зміст, знаходяться у відносно постійному і легітимному взаємозв'язку. За допомогою суверенних прав традиційно розкривається внутрішній і зовнішній аспекти суверенітету. Якщо ціле (державний суверенітет) забезпечує функціонування частин, частини (суверенні права) сприяють збереженню цілісності суверенітету [6, с. 98]. Суверенні права поза державним суверенітетом втрачають не лише деякі свої властивості, але й не можуть існувати, оскільки кількісний аспект цілого є сумою частин, але за якістю ціле є більшим за їхню суму. Таким чином, суверенітет не можна звести до властивостей механічної суми властивостей його частин. Тому слід розрізняти суверенітет і суверенні права, які використовуються для визначення державної влади на певній території з обмеженим змістом.

Структура є важливою ознакою цілого (національного суверенітету), яка, з одного боку, з'єднує частини (суверенні права) в єдине ціле, а з іншого – змушує ці частини функціонувати за законами системи. Якщо система (державний суверенітет) ефективна, заміна її складових(суверенних прав), точніше порядок їх реалізації має здійснюватися лише для збереження та підви-

щення цієї ефективності. Так відбувається у випадку держав – членів Європейського Союзу. Тому трансформація державного суверенітету логічно пов’язана зі зміною його структури, тобто зміною сукупності зв’язків між суверенними правами.

Щодо іншої антиномії: «частина передує цілому» або «ціле передує частинам», то погоджуємося з авторами, які вважають, що ціле стає цілим завдяки синергії частин. Одна з частин безпосередньо пов’язана не тільки з одним цілим, але й з іншими, в силу певних умов прагне вийти за межі джерела і трансформувати себе і ціле. Ілюстрацією до цього твердження є практика делегування національними урядами інституціям ЄС права реалізації певних суверенних прав.

Визначаючи суверенітет держави через сукупність суверенних прав, деякі автори говорять про можливість розширення чи звуження суверенітету; про повноту чи незавершеність її характеру; про визнання частково суверенних або напівсуверенних держав. Такі ідеї слід визнати методологічно помилковими, оскільки вони ігнорують специфіку суверенітету як правового феномену.

Суверенітет держави не можна ототожнювати з її повноваженнями та компетенцією. Суверенітет – це специфічна властивість державної влади, яка не може бути виміряна в обсязі (тому не може бути й мови про розширення або звуження суверенітету). Можна обмежити уряд у реалізації певних прав чи повноважень, але неможливо обмежити суверенітет. Суверенітет тісно пов’язаний з компетенцією. Концепція суверенних прав держави є більш інклюзивною за обсягом, ніж компетенція органів державної влади. Суверенні права – це правові можливості держави, зумовлені інтересами і потребами народу. Тоді як компетенція органів державної влади складається з набору повноважень щодо певних питань. Для реалізації суверенні права мають бути переведені в категорію органів державної влади в окремих предметах відання, без цього вони залишаються лише перспективними. Зв’язок суверенітету і юрисдикції держави виражається також у тому, що державний суверенітет реалізується через компетенцію влади та її органів у відповідних сферах суспільного життя.

Якщо компетенція держави у зв'язку з певними обставинами звужується до певного критичного мінімуму, то така держава втрачає властивість бути сувереном і перетворюється на інше політико-територіальне утворення. У цьому виражається тісний взаємозв'язок суверенітету і юрисдикції держави, їх взаємозалежність. Іншими словами, наявність у держави певного обсягу фундаментальних суверенних прав свідчить про наявність її суверенітету (в цьому випадку чітко простежується діалектичний зв'язок між «кількістю» та «якістю»). Якісний статус державного суверенітету передбачає наявність у держави такого обсягу прав, без яких неможливе існування держави. Цей мінімум прав становить ядро, на основі якого формується компетентність. Однак помилково стверджувати, що суверенітет держави визначається його компетенцією; навпаки, суверенітет є джерелом компетенції уряду. У цьому зв'язку слід погодитися з думкою деяких науковців, що суверенітет не складається з суверенних прав. Він є основою прав, виражаючи в той же час характер реалізації цих прав. Крім того, оскільки суверенітет є якісною, а не кількісною категорією, то говорити про його подільність некоректно. Повноваження держави можуть бути спільними або делегованими. Право на реалізацію суверенних прав може передаватися, але не сам суверенітет. Якщо суверенітет і можна передати, то тільки повністю, а не частково. Проте при цьому держава поступається своїм правом на суверенітет іншому суб'єкту.

Варто зазначити, що не може бути універсального, заздалегідь наданого всім державам вичерпного переліку суверенних прав. Держава повинна мати стільки суверенних прав, скільки їй необхідно, щоб бути незалежною у відносинах з іншими країнами та бути верховною владою на власній території. Залежно від конкретних обставин держава може реалізувати права, необхідні для виконання функцій конкретної історичної ситуації. Такий зв'язок між суверенітетом і суверенними правами передбачає презумпцію невичерпності суверенних прав держави. Невичерпність суверенних прав не потребує доказів, якщо встановлено, що держава має суверенітет. Широкий за обсягом перелік повноважень держави містить права держави, які мають

різну роль і значення для забезпечення суверенітету. Звідси, як і у випадку з правами людини, умовно прийнято виділяти основні суверенні права, що мають істотний характер і найбільш повно характеризують державу як суверенну організацію влади та інші суверенні права.

Право приймати рішення та вносити зміни до конституційного та чинного законодавства; право створювати органи державної влади; вирішувати питання громадянства; питання валюти; справляння податків і зборів; встановлення адміністративно-територіального поділу; визначення режиму діяльності неурядових організацій; розпорядження своєю територією та природними ресурсами; здійснення правоохоронної діяльності; створення збройних сил тощо, тобто права, що розкривають зміст внутрішнього суверенітету, вирішено віднести до основних суверенних прав держав.

Зовнішній суверенітет прийнято розкривати через право укладати міжнародні договори та угоди; встановлення дипломатичних відносин; участь у міжнародних організаціях; оголошення війни та укладення миру; здійснення діяльності у виключній економічній зоні та на континентальному шельфі; здійснення юрисдикції над громадянами за межами території держави; право на участь у міжнародних конференціях; право на нейтралітет тощо.

Зовнішній суверенітет, незважаючи на те, що держава є важливим інструментом позиціонування на міжнародній арені, насправді є другорядним щодо внутрішнього суверенітету. Зовнішній суверенітет сам по собі не може гарантувати територіальну цілісність держави та її існування. Однак реалізувати внутрішній суверенітет без зовнішнього можливо лише в умовах повної економічної та політичної ізоляції, що практично неможливо в сучасному світі.

Враховуючи викладене можемо зробити висновок, що держава є суверенною доти, доки вона володіє основним комплексом суверенних прав і здатністю до волевиявлення народу.

Суверенітет та міжнародні організації (наднаціональні об'єднання). Поняття «обмеження» державного суверенітету з'являються відразу після виникнення теорії суверенітету, але

особливою популярністю вони починають користуватися з розвитком процесів глобалізації та регіональної інтеграції, що призводить до інституціоналізації міжнародного співробітництва. Найбільш поширена думка, згідно з якою приєднання держави до інтеграційних об'єднань призводить до обмеження державного суверенітету. Цей висновок розцінюється як помилковий.

Держави свідомо вступають у міжнародні організації, добровільно надаючи їм на час дії міжнародного договору право реалізації частини своїх обов'язків і прав, а точніше – залучати їх до спільного виконання. При цьому держави самостійно розробляють і укладають договори між собою, і тому їх підписання або дотримання юридично не призводить до позбавлення держави переданих за договором суверенних прав. Така передача права функцій і компетенції є одним із способів реалізації суверенних прав держави у формі добровільного самообмеження власної юрисдикції. Крім того, держава може в будь-який момент скористатися своїм суверенним правом на односторонній вихід (денонсацію) міжнародного договору. Правомірність денонсації ґрунтується на тому, що право на це може бути передбачено в договорі або в угоді, яка до нього додається. Якщо можливість денонсації, передбачена міжнародними договорами та нормативно-правовими актами, не фіксує наміру учасників перешкодити такій можливості, денонсація вважається неможливою [7, с. 205–207]. Проте міжнародно-правова практика виходить з того, що вихід із міждержавних організацій допустимий навіть у тих випадках, коли в меморандумі ці питання не врегульовані. Історія показує, що вихід держав-членів Європейських співтовариств завжди був можливим. У 1985 році зі складу Співтовариства вийшла Гренландія, яка входить до складу Данії, користуючись з січня 1981 року правом самоврядування. При цьому сама Данія залишалася членом Союзу. Відповідно до Лісабонського договору питання виходу зі структури ЄС є нормативно врегульованим – ст. 50 Договору про ЄС передбачає, що будь-яка держава-член відповідно до своїх конституційних норм може прийняти рішення про вихід із Союзу. Таке ж задоволення ми можемо спостерігати з останнім так званим Brexit – виходом Великої Британії з ЄС.

При аналізі проблеми суверенітету держав після вступу до наднаціонального союзу важливого значення набуває позиція органів конституційної юстиції держав – членів ЄС. Так, Конституційний суд Німеччини у «Маастрихтському рішенні» (1993 р.) щодо передачі повноважень Німеччини ЄС вказав, що держава в результаті передачі не піддається деяким обмеженням свого суверенітету, які б не узгоджувалися з положення Конституції. Крім того, Конституційний Суд наголосив, що країни-учасниці є засновниками Договору про Європейський Союз і можуть припинити своє членство в ньому в односторонньому порядку.

У дискусіях про державний суверенітет ще частіше висловлюється думка про те, що ставлення держави до власного суверенітету з часом буде переглянute. За словами А. Чейса, у майбутньому предметом обговорення стане «новий суверенітет», який формуватиметься під впливом співпраці у сфері дотримання міжнародного права та охоплюватиме всі держави, крім деяких самомаргіналізованих. Суверенітет полягатиме не у свободі держав здійснювати свою владу незалежно, переслідуючи власні інтереси, а у співпраці з відповідними країнами, які мають більш-менш рівний статус, що було б суттю міжнародного життя [8, р. 27].

Проте ці погляди поділяють не всі вчені. Не варто перебільшувати значення глобалізації та недооцінювати роль національного суверенітету в сучасному світі. Виклики глобалізації посилюють значення частини правового суверенітету. Крім того, поняття «наднаціональний» має сенс лише доти, доки учасники інтеграційного об'єднання зберігають статус суверенної держави [9, с. 114].

Висновки. Державний суверенітет передбачає суверенні права. Це дає можливість співвідносити їх як «ціле» і «частину» і відповідно підкреслювати, що хоча це і взаємозалежне правове явище, все ж неприпустимо ототожнювати суверенітет держави з її суверенними правами. Таким чином, суверенним правам притаманні не всі ознаки, що характеризують суверенітет держави. Якщо суверенітет держави не може бути переданий або обмежений (ознака невідчужуваності суверенітету), сфера суве-

ренних прав може бути певним чином обмежена, звужена, але лише в тій мірі і доки держава вважатиме це корисним і необхідним.

Як і права людини, суверенні права держав у певному сенсі можна охарактеризувати як природні. Суверенні права пов'язані з існуванням держави і не залежать від інших неправових факторів. Суверенні права зазвичай не вимагають будь-якої спеціально письмової легалізації – про це свідчить той факт, що переважна більшість прав, які пов'язані з вираженням суверенітету держав, прямо не закріплені в національному законодавстві саме як суверенне право. Вони існують об'єктивно і не залежать від конкретної держави – носія цих прав. Безумовно, вони можуть бути закріплені в національному законодавстві та міжнародно-правових актах, переходячи в категорію позитивного права, але відсутність такого нормативного забезпечення не означає, що держава їх позбавлена.

Оскільки визнання існування певної держави або її незалежності не є необхідним для іншої держави і здійснюється (або не здійснюється) лише за її власним рішенням, можна зробити висновок, що нова держава протягом певного часу може існувати як суверенна організація влади, яка не визнається іншими державами.

Визнання юридичної рівності держави логічно впливає з того, що вони мають однакові та рівні суверенні права, якими вони можуть користуватися на свій розсуд. Цінність суверенних прав полягає у визначенні та гарантуванні чітко визначених меж свободи держави. Суверенні права характеризуються як рівні для кожної держави, незважаючи на відмінності в території, населенні, політичних, економічних, соціальних системах і рівні добробуту. З цієї точки зору поділ країн на великі і малі, розвинуті і ті, що розвиваються, не має великого сенсу, оскільки не передбачено міжнародним правом, встановлюючи принцип формально-правової рівності держав.

Зміст суверенних прав і їх перелік – це явище історичне: на кожному етапі державно-правового розвитку формується певний набір суверенних прав держави. У питанні про те, чи будуть змінені суверенні права в процесі розвитку, єдності в поглядах

немає. Якщо одні автори стверджують, що суверенні права є абсолютно незмінними, оскільки зменшення обсягу унеможливило б реалізацію суверенітету, то інші допускають можливість розширення чи звуження залежно від конкретних історичних умов.

Вважаємо, що загальною тенденцією слід вважати поступове розширення кількості суверенних прав.

Зі з'ясування можливої зміни обсягу суверенних прав можна зробити висновок, що якщо розширення суверенних прав є позитивним явищем, оскільки конкретизує прояв суверенітету держави в різних сферах, то до питання про можливість її обмеження слід ставитися обережно, оскільки це може призвести до підриву суверенітету. Тому слід брати до уваги філософську категорію «міра», яка передбачає для «якості» деякі кількісні характеристики.

Суверенні права держав є незамінними, оскільки необхідні для їх нормального функціонування. Вони визнаються неодмінними, як і умови державного суверенітету, що конкретизують його зміст. Суверенні права притаманні державі, вони їй ніким не надані, а тому не можуть бути ні відібрані, ні обмежені в обсязі. Хоча основними суб'єктами міжнародного права залишаються суверенні держави, їх сила була і залишається *ultima ratio*. Тільки тимчасове обмеження права здійснення суверенних прав держави, але не суверенних прав як таких, може мати місце за рішенням міжнародного співтовариства в Раді Безпеки ООН, відповідно до положень Хартії (статті 39–51) задля забезпечення міжнародного миру і безпеки.

Державна влада покликана дбати про інтереси свого народу, виступаючи її джерелом, і створеної ним держави. Відповідно, за загальним правилом держава не має права укладати угоди чи вчиняти будь-які інші дії, які завдають шкоди державі. Винятками з цього правила є випадки форс-мажорних обставин (наприклад, через окупацію країни), але в цьому випадку, як суверенний уряд зобов'язаний негайно припинити нав'язану угоду або рішення, як тільки це дозволить співвідношення сил або міжнародна ситуація.

Спираючись на висновки з аналізу суверенних прав держав, пропонуємо наступний підхід до визначення досліджуваного

явища: суверенні права – це необхідні для існування та розвитку держави правові можливості, які визнаються невід’ємними, загальними і рівними для кожної держави.

Список використаних джерел :

1. Buzan, B. *People, States and Fear* (1st ed., pp. 100–101). 1991. London: Demos.
2. Tully, J. *Strange Multiplicity: Constitutionalism in an Age of Diversity* (1st ed.). 1995. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Kelsen, H. *General Theory of Law and State* (1st ed., p. 365). 1999. Cambridge: Harvard University Press.
4. Serohin, V., Kolomiets, M., & Martseliak, A.. *Basic Law FRG. Constitution of foreign countries: teach. guidances* (1st ed., p. 88). 2009. Kharkiv: Finn.
5. Яковюк І. В. Правові основи інтеграції до ЄС: загально-теоретичний аналіз : монографія. Харків : Право, 2013. 760 с.
6. Шестопад С., Олейников С. Теоретичні основи прав людини: філософія природного права Дж. Маритена. Журнал наукових досліджень та розвитку. 2016. Вип. 3 (6). С. 96–103.
7. Маланчук П. Вступ до міжнародного права за Ейкхерстом : Підруч. / П. Маланчук; ред.: М. В. Буromенський. 7-е вид., переробл. Харків : Фірма «Консум», 2000. 592 с.
8. Chayes, A. & Chayes, A.. *The New Sovereignty – Compliance with International Regulatory Agreements* (1st ed., p. 27). 1995. Massachusetts: Harvard University Press.
9. Яковюк І. В. Державний суверенітет національних держав у складі Європейського Союзу: проблеми визначення. Вісник Академії правових наук України. 2004 р. № 3 (38). Харків : Право, 2004. С. 114–126.

References :

1. Buzan, B. (1991). *People, States and Fear* (1st ed., pp. 100–101). London: Demos.
2. Tully, J. (1995). *Strange Multiplicity: Constitutionalism in an Age of Diversity* (1st ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
3. Kelsen, H. (1999). *General Theory of Law and State* (1st ed., p. 365). Cambridge: Harvard University Press.
4. Serohin, V., Kolomiets, M., & Martseliak, A. (2009). *Basic Law FRG. Constitution of foreign countries: teach. guidances* (1st ed., p. 88). Kharkiv: Finn.
5. Yakoviuk I. V. (2013). *Pravovi osnovy intehratsii do YeS: zahalno-teoretychny analiz : monohrafiia*. Kharkiv : Pravo.

6. Shestopal S., Oleinykov S. (2016). Teoretychni osnovy prav liudyny: filosofiiia pryrodnoho prava Dzh. Marytena. *Zhurnal naukovykh doslidzhen ta rozvytku*. Issuer. 3 (6). pp. 96–103.
7. Malanchuk P. (2000). Vstup do mizhnarodnoho prava za Eikkherstom. M. V. Buromenskyi (Ed.). 7-e vyd., pererobl. Kharkiv : Firma «Konsum».
8. Chayes, A. & Chayes, A. (1995). *The New Sovereignty – Compliance with International Regulatory Agreements* (1st ed., p. 27). Massachusetts: Harvard University Press.
9. Yakoviuk I. V. (2004). Derzhavnyi suverenitet natsionalnykh derzhav u skladi Yevropeiskoho Soiuzu: problemy vyznachennia. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*. № 3 (38). Kharkiv : Pravo, pp. 114–126.

Bytiak Yu. P.

Conceptualizing the Interrelation of Sovereignty and Sovereign Rights

***Abstract.** The subject of the scope and content of sovereign rights and their relationship with sovereignty has remained relatively underexplored within the realm of legal scholarship. This article seeks to address this lacuna, positioning the discourse at the heart of its investigative framework.*

Historically, within traditional legal doctrines, sovereignty has been perceived as a distinctive category articulating the scope and magnitude of the powers wielded by a state in both its domestic and foreign policies. The emergence of a new state in the international arena is automatically associated with the possession of its sovereignty. An essential point of note is that the loss of sovereignty invariably leads to the cessation of its existence as a subject of international law. States are compelled, by the demands of international intercourse, to self-limit their sovereign rights, albeit without relinquishing their sovereignty.

Drawing a parallel with human rights, one could argue that the sovereign rights of a state, in a particular context, bear semblance to innate or natural rights. These rights are intrinsically connected with the state's very existence and are not contingent upon extraneous non-legal factors. Underpinning this discourse is the concept of legal equality of states, which implies that states possess identical and equal sovereign rights, exercisable autonomously. The significance of sovereign rights is anchored in their ability to delineate and guarantee the clearly defined boundaries of a state's freedom.

A pertinent inquiry the article undertakes is whether sovereign rights are susceptible to alterations in the course of a state's historical evolution. If so, what constitutes the «measure» of change in the scope of these sovereign rights?

Sovereign rights are inherent to a state, and as long as sovereign states remain paramount in international law, their potency is preserved as the ultimate rationale (ultima ratio).

Keywords: *State sovereignty, human rights, rights of nations, constitutional rights.*